

קביעת רגע המות והשתלת לב (או כבד)

הרב שמואל דוד

1. הקדמה.

1. מבחינה ביולוגית המות אינו נעשה ברגע אחד והוא תהליך מתמשך. גם אחר שהמוח והלב הפסיקו לפעול, אברים שונים ותאים שונים עדיין חיים והם מפסיקים לתפקד בזמנים שונים בהתאם לרגישותם לחוסר אספקת החמצן והדם. אך כבר קבע החתם סופר (עיין להלן) כי להלכה אין צורך להמתין עד מות כל תאי הגוף ועכול הבשר כדי לקבוע מותו של אדם.
2. אין ספק שהלב הוא איבר חיוני ביותר ובלעדיו אין חיים. אבל גם הכבד והלבלב ואברים נוספים הם חיוניים ביותר ובלעדיהם אין חיים. ולכל הדעות הפסקת פעולתם אינה קובעת את רגע המות. ולכן השאלה היא האם הפסקת פעילות הלב (שהיא קודמת למות התאים והאברים האחרים) היא חלק מהגדרת המות.
3. שאלה זו היא קריטית ביותר לעניין השתלת לב. שכן ליבו של אדם אינו יכול לשמש להשתלה אם כבר פסק מלפעול. ולכן האפשרות להשתיל לב היא להוציא את ליבו של האדם שגזע המוח שלו נהרס לחלוטין (באופן בלתי הפיך) והוא אינו יכול לנשום באופן עצמאי, והמשך פעילות הלב ואיברים נוספים נעשה בהנשמה מלאכותית (ואם לא ינשימו אותם, הלב ושאר האיברים ימותו תוך זמן קצר). ואם כן השאלה היא אם אדם זה נחשב על פי ההלכה כאדם חי ואסור להוציא את לבו כי בזה אנו הורגים אותו, ולכל הפחות מקרבים את מותו (ואף רצח גוסס הוא רצח) או שהוא חשוב כמת, ומותר להוציא את לבו. ואדרבה הנמנע מכך עובר על איסור חמור של לא תעמוד על דם רעך, בכך שלא הציל את הנזקק להשתלת לב.
4. קביעת המות באמצעות הרס גזע המוח באופן בלתי הפיך, היא טובה ומהימנה לאין ערוך מקביעת המות (ע"י הפסקת הנשימה, ו/או הפסקת הנשימה ופעילות הלב) בדורות עברו. וכיון שחז"ל הגדירו את הפסקת הנשימה כמות או סימן למות, העובדה כי חלקים מסוימים של המוח עדיין פעילים, אינה משמעותית משום שרק גזע המוח הוא המפעיל את הנשימה.¹

2. המות – הפסקת הנשימה.

במסכת סוטה (מה ע"ב) שנינו: "מאין היו מודדים (על מנת לדעת את העיר הקרובה לחלל והמביאה עגלה ערופה)? רבי אלעזר אומר: מטבורו. רבי עקיבא אומר: מחוטמו. רבי אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל, מצווארו." ובגמרא ניתנו טעמיהם: "במאי קמיפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא בטבוריה (מקום הקיבה). לימא כי הני תנאי: מהיכן

¹ המוח מורכב ממספר חלקים. המוח הגדול האחראי על ההכרה, החשיבה, הזיכרון, הרגשות והתנועות. ולכן כאשר נפגע המוח הגדול האדם הופך ל"צמח" היינו ההכרה והתקשורת לסביבה פוסקים, אע"פ שהתפקודים הבסיסיים של הנשימה וכד' ממשיכים. חלק אחר הוא גזע המוח שתפקידו הוא להעביר אל הגוף וממנו את כל התפקודים של המוח הגדול, וכן הוא אחראי בלעדי על מחזורי הערנות והשינה ובעיקר אחראי על הנשימה. הפקודות של גזע המוח מפעילות את שרירי החזה המרחיבים ומכווצים את הריאות, יוצרים נשיפה ושאיפה שהם פעולות הנשימה שהיא שיתוף גזים: הכנסת חמצן אל הגוף והוצאת דו תחמוצת הפחמן מהגוף.